

Varför består de regionala skillnaderna i arbetslöshet?

De regionala skillnaderna i arbetslöshet är relativt stora och har bestått i stort sett oförändrade under de senaste decennierna. Denna permanens kan synas märklig med tanke på att grundläggande ekonomisk teori förutspår att rörlighet hos löner och produktionsfaktorer borde utjämna skillnader på så lång sikt. Förekomsten av kompenserande fördelar i regionerna är en viktig förklaring till den observerade stabiliteten, hävdar Per Skedinger.

De flesta ekonomier i västvärlden uppvisar stora skillnader i regional arbetslöshet. I många länder – däribland Sverige – förefaller dessutom skillnaderna att bestå över tiden.¹ De svenska län som i början av 1970-talet hade högst resp lägst arbetslöshet befann sig i samma relativa position i slutet av 1980-talet. I skogslänen har arbetslösheten under denna period kontinuerligt legat 2–3 gånger högre än i Stockholms län. Hur kan en sådan regional arbetslöshetsstruktur uppstå och vilka utsikter finns det för att skillnaderna skall kunna utjämnas?

Artikeln inleds med en teoriöversikt, där intresset koncentreras på jämviktsförklaringar till regional arbetslöshet. Dessa söker bli besvara frågan varför arbetstagar stannar kvar i eller to m flyttar till regioner där sysselsättningsmöjligheterna är små. I nästa avsnitt görs en detaljerad beskrivning av den regionala arbetslöshetsstrukturen i Sverige. Det visas att regioner med hög arbetslöshet också tenderar att ha ett högt löneläge och låga hus-

priser, vilket verkar vara en bidragande orsak till att arbetslöshetsskillnaderna inte utjämnas. Till sist diskuteras bla möjligheterna att mot denna bakgrund bedriva en effektiv regional arbetsmarknadspolitik.

Teorier om regional arbetslöshet

Det finns många teoretiska förklaringar till regional arbetslöshet. De kan indelas i ojämvikts- och jämviktsteorier. De förra utgör den "traditionella" ansatsen och tar sin utgångspunkt i en ogynnsam efterfrågechock som drabbat en viss region. Arbetslösheten ökar då lokalt. På grund av trögrörlighet hos löner och produktionsfaktorer kan det ta mycket lång tid innan balansen återställs och under denna period kommer arbetslösheten att vara högre i regionen än i övriga landet.

Fil dr PER SKEDINGER är verksam vid Fackföreningsrörelsens Institut för Ekonomisk Forskning, FIEF, Stockholm.

* Jag vill tacka Bertil Holmlund för värdefulla synpunkter och Pär Wiker för utmärkt forskningsassistans. Finansiellt stöd har erhållits från Humanistisk-samhällsvetenskapliga Forskningsrådet och Sparbankernas Forskningsstiftelse.

¹ Se OECD [1989, kap 3].

Jämviktsansatsen

Jämviktsteorier, å andra sidan, utgår från bla arbetskraftens preferenser och beto- nar betydelsen av sk kompensande för- delar. I ett av nationalekonomins stan- dardverk, *The Wealth of Nations* från 1776, menade Adam Smith att olika yr- ken är förenade med särskilda för- eller nackdelar för individen och att dessa ger upphov till löneskillnader i jämvikt. Lö- neskillnaderna är nämligen kompense- rande, dvs arbetstagaren är likgiltig mel- lan tex ett fysiskt tungt arbete med hög lön och ett lättare arbete med lägre lön. På samma sätt kan man tänka sig att olika regioner har olika karakteristika som gör dem mer eller mindre fördelaktiga att bo i för en arbetstagare.

Jämviktsansatsen lanserades i ett par artiklar av den amerikanske ekonomen Robert Hall [1970, 1972]. Han menade att de regionala arbetslöshetsskillnaderna var alltför stabila över tiden för att kunna förklaras med traditionell ojämvtsteori. "Priset" för att bo i en attraktiv region kan enligt den alternativa teorin uttryckas som en högre arbetslöshetsrisk eftersom många vill bo där och perfekt arbets- kraftsrörlighet leder till omedelbar an- passning. I jämvikt råder indifferens mel- lan bosättning i olika regioner och den ar- betslöshetsstruktur som då uppstår kan därför betraktas som en jämviktsarbets- löshet.²

Enligt Halls teori är ett högt löneläge en av de faktorer som ökar arbetslösheten i en region. En jämförelse mellan löner i olika regioner måste ta hänsyn till löner- nas lokala köpkraft. En höjning av konsu- mentpriserna i en region får en effekt som är analog med en lönesänkning, dvs ar- betslösheten sjunker p g a utflyttning. I de flesta länder varierar inte konsumentpri- serna särskilt mycket mellan olika regio- ner, medan detta däremot gäller för egna- hemspriser. En höjning av huspriserna i en region har flera effekter. Dels höjs den allmänna levnadsomkostnadsnivån, efter-

som huspriserna till viss del slår igenom på konsumentpriserna, dels uppstår för- mögenhets- och likviditetseffekter för dem som i utgångsläget äger sina bostä- der. Förmögenhetsökningen kan till fullo realiserars endast vid en utflyttning från regionen, vilket i likhet med levnadsom- kostnadseffekten minskar arbetslöshe- ten. Förbättrade kreditmöjligheter kan innebära att nyttan ökar även vid utebli- ven flyttning. Den sammanlagda effekten av en ökning av huspriserna bör dock bli att utflyttningen ökar och arbetslösheten sjunker.

Det har i USA vuxit fram en litteratur – initierad av Rosen [1979] – där man un- dersöker effekterna av regionala skillna- der i "livskvalitet", vilket kan exemplifie- ras med ett brett utbud av konsumtions- aktiviteter, behagligt klimat, ren miljö, låg våldsbrottslighet etc. Gemensamt för samtliga dessa attribut är att de är relativt konstanta över tiden samt att de är lokal- specifika *nontradables*, dvs man kan inte dra fördel av dem om man flyttar från re- gionen, och därmed påverkas arbetslös- heten. Flera forskare har studerat sam- bandet mellan dessa icke-monetära fakto- rer å ena sidan och löner och fastighetspri- ser å andra sidan. Enligt bla Blomquist m fl [1988] och Roback [1982, 1988] kom- mer arbetstagarna att "rösta med föt- terna" om attributen inte kapitaliseras i priser på arbetskraft och/eller fastigheter. Dessa priser återspeglar därför på ett rik- tigt sätt värderingen av nyttigheterna.³

Nyttan av att bo i en region kan också påverkas av arbetsmarknadsprogram. Ef- fekterna av sådana insatser på den regio- nala arbetslösheten analyseras i en upp- sats jag skrivit tillsammans med Barry

² I framställningen bortses i huvudsak från företagets lokaliseringsval. Dessa kan enkelt inkorporeras i en mer fullständig jämviktsmo- dell (se Hall [1972]).

³ Detta antagande har dock kritiserats i Evans [1990].

McCormick (se Skedinger [1991, kap 5]). Enligt vår modell – där ett explicit uttryck för jämviktsarbetslösheten härleds – har en ökning av omfattningen på programmen i en region, allt annat lika, en *direkt* och en *indirekt* effekt. Den direkta effekten består i att en del tidigare arbetslösa överflyttas till program, vilket *minskar* arbetslösheten. Den indirekta effekten beror på att arbetstagarnas nyttokalkyler förändras. Det blir nu relativt mer gynnsamt att kvarstanna eller flytta in i regionen p g a den minskade risken att hamna i öppen arbetslöshet och detta tenderar att *öka* arbetslösheten lokalt. Nettoeffekten på den regionala arbetslösheten av en ökning av åtgärderna är därför *obestämmd* enligt denna teori.

Vilken teori är bäst?

De två rivaliserande teorier om regional arbetslöshet som presenterats ovan är i praktiken inte ömsesidigt uteslutande. Arbetslösheten i en region kan bestå av både en jämvikts- och en ojämviktskomponent. Så är fallet om det exempelvis råder ett positivt samband mellan arbetslösheten och löneläget i en region, samtidigt som imperfekt arbetskraftsrörlighet förhindrar en snabb anpassning av arbetslösheten då en lokal efterfrågechock inträffar. Trögrörlighet – åtminstone på kort sikt – är att förvänta eftersom flyttningar medför både monetära och psykiska kostnader, men kan även ha sitt upphov i olika institutionella förhållanden, inte minst imperfektioner på bostadsmarknaden.

Bland brittiska ekonomer har kopplingen mellan regionala arbets- och bostadsmarknader tilldragit sig stort intresse. Det stora beståndet av *council housing*, dvs hyresreglerade bostäder i ofentlig ägo, har visat sig fungera som en effektiv barriär mot geografisk rörlighet på arbetsmarknaden trots de små avstånden. Systemet har i praktiken inneburit till bostadsorten knutna hyressubventio-

ner. Byten av lägenheter har relativt enkelt kunnat ordnas inom den lokala samfälligheten, men däremot ej i samband med längre flyttningar. Regionala inlåsnings effekter har därmed uppstått, vilket enligt Hughes & McCormick [1981, 1987] lett till en ojämnare fördelning av den regionala arbetslösheten.

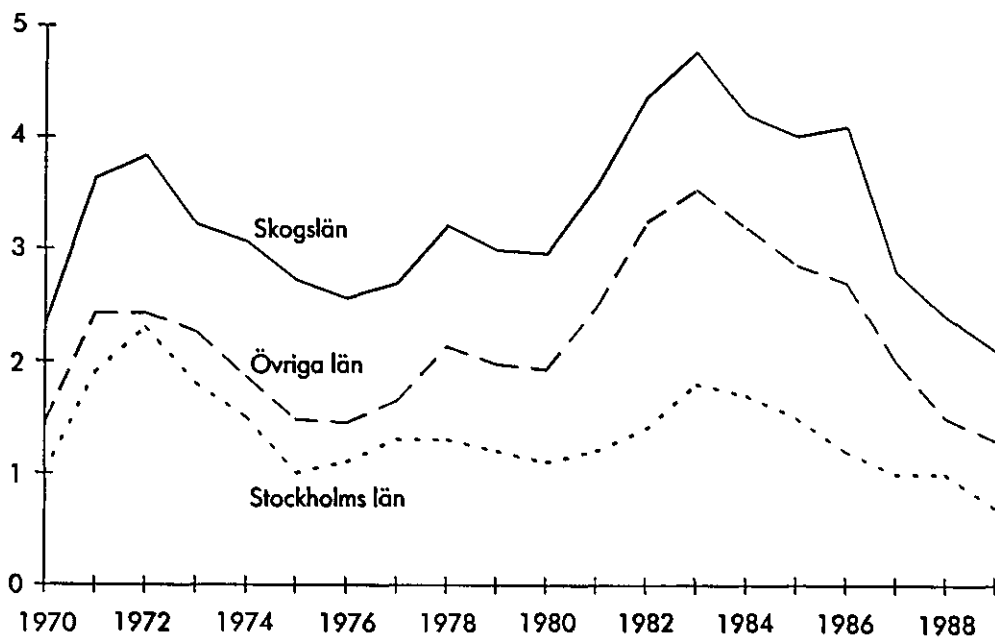
Det finns ett stort antal empiriska studier av regional arbetslöshet, de flesta amerikanska. Stöd för jämviktsansatsen har erhållits av – förutom Hall [1972] – bl a Marston [1985] och Reza [1978]. Å andra sidan har bl a Holzer [1991] påvisat att regionala variationer i efterfrågan har stor betydelse för arbetslöshetsskillnader, vilket är konsistent med ojämvtsteorin. Vilken av de två teorierna som förklarar mest är en fråga av stor ekonomisk-politisk betydelse. Insatser av tex arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att bekämpa arbetslösheten regionalt kan få helt olikartade följder beroende på om arbetslösheten i huvudsak är ett jämvikts- eller ojämvttsfenomen.

Den svenska bilden

I detta avsnitt skärskådas den regionala utvecklingen av arbetslöshet, löner, huspriser och arbetsmarknadsprogram i Sverige under tidsperioden 1970–89. Dessutom berörs frågan om och i vilken utsträckning de tre sistnämnda faktorerna är kompenserande, dvs i vilken mån de kan förklara arbetslösheten, med utgångspunkt från resultaten i min och McCormicks tidigare nämnda studie. För att underlätta den visuella framställningen har landet indelats i tre områden – Stockholms län, skogslänen och övriga län.⁴

⁴ Skogslänen består av Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Vasterbottens och Norrbottens län.

Figur 1 Regional arbetslöshet, 1970–89. Procent av arbetskraften.

Källa: SCB.

Arbetslösheten

I Figur 1 visas den regionala arbetslöshetsstrukturen. Som synes finns det en del skillnader i arbetslöshetens konjunkturskänslighet, men det inbördes förhållandet mellan nivåerna i framförallt skogslänen och Stockholms län är ändå anmärkningsvärt stabilt över tiden. Skogslänen har ständigt haft högst arbetslöshet – mellan 2 och 5 procent – och Stockholms län lägst. Det framgår också av figuren att mellangruppen "övriga län" haft en mer ogynnsam utveckling relativt Stockholm under 1980-talet än tidigare.

De två länsaggregat som används i figuren är ganska omfattande och man kan fråga sig om det inte finns stora arbetslöshetsvariationer inom dessa som kan modifiera slutsatsen om regional stelhet. En mer detaljerad granskning av stabiliteten i arbetslöshetsstrukturen görs därför i Ta-

bell 1. För varje år under perioden 1970–89 har de 24 länen rangordnats med avseende på arbetslösheten, där siffran 1 betyder lägst arbetslöshet. I tabellen visas de genomsnittliga rangordningarna för olika perioder. Det framgår att de flesta regioner har förflyttat sig mycket litet eller inte alls inom hierarkin. Dock finns vissa skillnader i arbetslöshetsutveckling för enskilda län. Kristianstad utgör det mest dramatiska exemplet. Där var arbetslösheten relativt låg under 1970-talet (plats 5 i genomsnitt), men under det påföljande decenniet klarade man sig avsevärt sämre (16). Även det närliggande Malmöhus län har fått vidkännas ett försämrat arbetsmarknadsläge. Bland de län som däremot förbättrat sina relativa positioner märks Östergötland och Uppsala.

Ett formellt mått på stabiliteten i rang-

Tabell 1 Genomsnittlig årsvis rangordning av länens arbetslöshet samt rangordningens stabilitet (K), under olika perioder.

Län	Rangordning	
	1970-79	1980-89
Stockholm	3	1
Uppsala	9	6
Södermanland	15	14
Östergötland	10	5
Jönköping	4	4
Kronoberg	6	6
Kalmar	11	12
Gotland	9	7
Blekinge	14	14
Kristianstad	5	16
Malmöhus	11	14
Halland	5	5
Göteborg o Bohus	8	7
Älvsborg	8	6
Skaraborg	5	9
Värmland	22	20
Örebro	12	13
Västmanland	17	17
Kopparberg	13	14
Gävleborg	17	19
Västernorrland	21	18
Jämtland	20	18
Västerbotten	20	19
Norrbottn	24	24
Stabilitetsmått (K)	0,77	0,78

Anmärkning: Lågst arbetslöshet = 1; högst = 24.

Källa: SCB och egna beräkningar.

ordningen kan erhållas med Kendalls *coefficient of concordance* (K), vars värde alltid ligger mellan 0 och 1.⁵ Om rangordningen bland länen är helt oförändrad över tiden antar K värdet 1 och vid en fullständigt slumpmässig rangordning blir värdet 0. De beräknade värdena på K framgår av tabellens nedersta rad. De ligger nära 0,8, vilket innebär en hög grad av stabilitet. Skillnaderna mellan 1970- och 1980-talen är dessutom små. Analysen leder således till slutsatsen att den regionala arbetslöshetsstrukturen definitivt måste betecknas som "stel". Ojämviktsteorin förefaller därmed *a priori* otillräcklig som förklaringsfaktor och blicken måste riktas mot alternativa teorier.

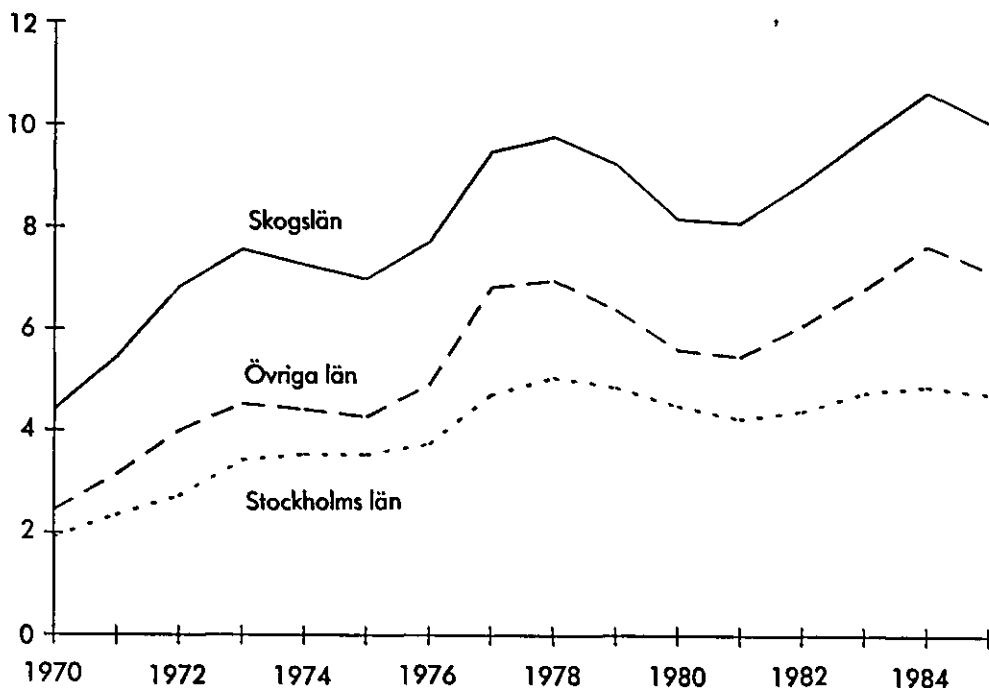
Arbetsmarknadsprogram, löner och huspriser

Vilka mekanismer kan då tänkas hindra eller påskynda en utjämning av arbetslöshetsskillnaderna enligt jämviktsteorin? Bland de faktorer som berördes i föregående avsnitt granskas här arbetsmarknadsprogram, löner och huspriser. I Figur 2 presenteras den regionala utvecklingen av arbetsmarknadsprogrammen.⁶ Det har skett en trendmässig ökning av dessa åtgärder i hela landet. Under perioden från början av 1970-talet fram till mitten av 1980-talet har omfattningen fördubblats. Skogslänen ligger i topp med upp till 10 procent av arbetskraften i olika program, medan Stockholms län haft mellan 2 och 4 procent.

⁵ Se Kendall & Gibbons [1990, s 117-120] för ytterligare upplysningar om beräkningsmetoden.

⁶ Ett mindre omfattande mått på åtgärderna där förtidspensionerade exkluderats hade varit att föredra, men har ej kunnat ordnas. Ytterligare en brist hos datamaterialet är att regionsvisa uppgifter för tiden efter 1985 saknas. Nationellt aggregerade data visar emellertid att programmen minskat i omfattning under denna period.

Figur 2 Regional sysselsättning i arbetsmarknadspolitiska åtgärder, 1970–85.
Procent av arbetskraften.

Anmärkning: Uppgifterna avser personer i beredskapsarbete, ungdomslag, arbetsmarknadsutbildning, skyddat och halvskyddat arbete, anställda med rekryteringsstöd samt fortidspensionerade av arbetsmarknadsskäl.

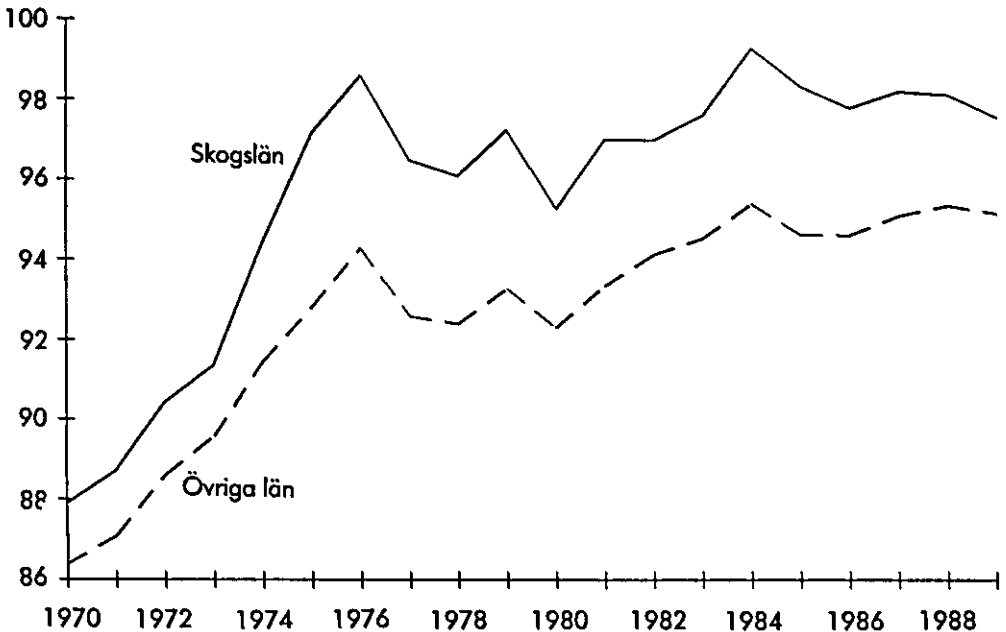
Källa: AMS och Christian Nilsson, Uppsala universitet.

Den regionala förtjänstutvecklingen inom industrin illustreras av *Figur 3*. Lönerna anges här i förhållande till lönerna i Stockholms län. Som synes har det skett en kraftig ihoppressning av den regionala "lönestruten", främst under första hälften av 1970-talet. Den solidariska lönepolitiken har förmodligen bidragit till detta. Anmärkningsvärt är det relativt höga löneläget i skogslänen, där man nu nästan kommit upp till Stockholms nivå. Med undantag av Jämtland kan alla enskilda skogslän betecknas som höglöneområden. En viktig frågeställning i detta sammanhang är om den regionala lönespridningen enbart är en avspeglning av skillnader i industrins struktur. Flera av skogslänen har ett stort inslag av basindustrier,

såsom gruvor, järn- och stålverk samt massaindustri, där arbetsförhållandena ofta är särskilt påfrestande och lönerna av bl a detta skäl är höga. Samtidigt kan man konstatera att Norrbottens län har ett relativt förmånligt löneläge även i en typisk låglöneverksamhet som trävaruindustri. Alltså verkar det finnas genuint regionala löneskillnader i Sverige.

Hur stora är de regionala variationerna i levnadsomkostnader? Den frågan är svårare att säkert besvara, eftersom heltäckande statistik saknas. I avsaknad av det ideala måttet, dvs regionala konsumentprisindex, används här småhuspriser. Det är inte orimligt att anta att husprisernas regionala variation är starkt korrelerad med variationen i de faktiska

Figur 3 Regionala timlöner i förhållande till timlönerna i Stockholms län, för vuxna manliga arbetare i gruv- och tillverkningsindustrin, 1970–89. (Stockholm = 100)

Källa: SCB.

levnadsomkostnaderna.⁷ Figur 4 visar att de regionala husprisskillnaderna i förhållande till Stockholm är stora och att de ökat sedan mitten av 1980-talet. Huspriserna är lägst i skogslänen och var i slutet av perioden 40 procent av stockholmspriserna, mot tidigare 50–55 procent. De individuella län som har lägst huspriser är dock inte skogslän, utan ingår i kategorin "övriga län" (Kalmar och Kristianstad).

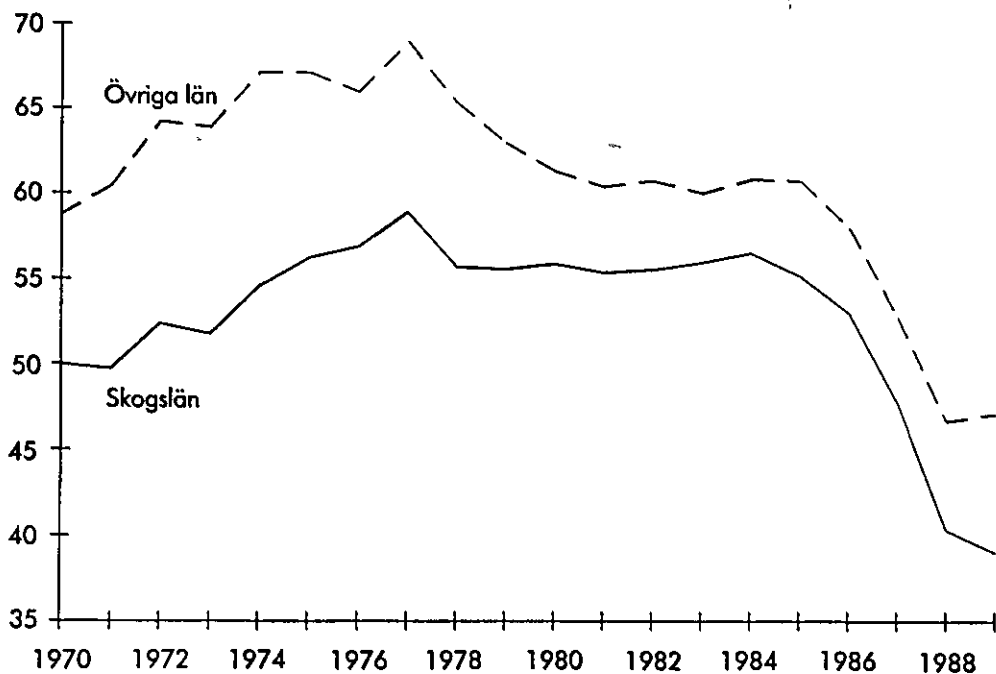
En ekonometrisk analys

För att söka besvara frågan i vilken grad de ovan beskrivna faktorerna kan förklara arbetslösheten gjordes en regressionsanalys, där data insamlades för samtliga 24 län under perioden 1968–85 (se Skedinger [1991, kap 5]). Resultaten är i stort sett konsistenta med jämviktsteorin.

Arbetslösheten verkar bli vara starkt lönekänslig, liksom i Nilsson [1989]. En ökning av relativlönen i en region med 10 procent – i förhållande till Stockholm eller riket – ökar arbetslösheten med hela 20–30 procent beroende på specifikation. En motsvarande ökning av de relativa huspriserna leder till en sänkning av ar-

⁷ Inom ramen för Affarstidsutredningen har regionala prisindex tagits fram för 392 livsmedelsbutiker. Undersökningen utfördes i oktober 1989. På basis av detta urval – som Mikael Ingemarsson vid SPK vanligen låtit mig ta del av – har jag beräknat följande prisnivåer, där Stockholms län har index 100: skogslänen 97,8; övriga län 98,6. De regionala skillnaderna i livsmedelspriser är således små, men är konsistenta med den relativa prisbild för småhus som framgår av Figur 4.

Figur 4 Regionala huspriser i förhållande till huspriserna i Stockholms län, 1970–89.
(Stockholm = 100)

Anmärkning: Uppgifterna avser köpeskillingar för försålda småhus.

Källa: SCB.

betslösheten med 4–8 procent. Anmärkningsvärt nog kunde det inte påvisas att den relativa omfattningen på arbetsmarknadsprogrammen påverkar arbetslösheten i gynnsam riktning, vilket kan betyda att programmen gör människor obenäga att flytta från regionen.⁸ Detta resultat måste dock omgärdas med reservationer, eftersom det tillgängliga datamaterialet inte är helt tillfredsställande (se not 6).

I analysen kontrollerades även för variabler som traditionellt brukar ingå i studier av regional arbetslöshet, såsom industri- och befolkningsstruktur och geografisk periferi. En relativt hög andel sysselsatta inom tillverkningsindustrin, som är mer konjunkturkänslig än andra sektorer, leder enligt studien som väntat till högre arbetslöshet i regionen. En låg befolk-

ningstäthet försvårar matchningsprocesserna på arbetsmarknaden, vilket bör öka arbetslösheten. Ju mer geografiskt avlägsen i förhållande till "centrum" en region är, desto högre kan flyttningkostnaderna antas vara. Även detta skall enligt teorin öka arbetslösheten. Dessa två variabler förefaller emellertid vara av underordnad betydelse, vilket kan belysas med några exempel. Södermanlands, Örebro och Västmanlands län, centralt belägna i Mellansverige, har samtliga högre arbetslös-

⁸ Kausaliteten kan även tänkas gå i omvänd riktning, dvs arbetslösheten påverkar loner, huspriser och arbetsmarknadsprogram. I den ekonometriska analysen kontrollerades för denna möjlighet utan att resultaten förändrades nämnvärt.

het än riksgenomsnittet, och Gotland har lägre arbetslöshet, sin relativa isolering till trots, än närmaste fastlandsgrannen Kalmar län. På Gotland återfinns en betydligt mindre andel av arbetskraften inom tillverkningsindustrin än vad som är fallet i Kalmar. Vidare har under perioden de gotländska lönerna varit något lägre samt huspriserna en smula högre. Dessa förhållanden sammantagna kan ha bidragit till ölänets relativt goda position.

Vi finner alltså att de regionala arbetslöshetsskillnaderna i Sverige har varit bestående över tiden samt att det verkar finnas visst stöd för jämviktsteorin som en förklaring till detta. Dessa två slutsatser bör innebära att det inte förekommit en *systematisk* omflyttning av arbetskraft mellan regionerna. Någon sådan omflyttning har heller inte inträffat – sett över hela perioden 1970–89 är nettoutflyttningarna mellan Stockholms län, skogslänen och de övriga länen relativt små. Under 1970-talet skedde visserligen ett nettoutflöde från Stockholm till övriga landet, men det kompensades till stor del av ett inflöde under 1980-talet.

Ekonomisk politik

En jämnare geografisk fördelning av arbetslösheten är önskvärd av flera anledningar. Inte minst av regionala rättviseskäl, men också av makroekonomiska hänsyn. Ett läge med ett stort antal arbetslösa och få vakanser i vissa regioner, samtidigt som det omvända förhållandet råder i andra delar av landet, kan leda till högre arbetslöshet, högre inflation och lägre tillväxt i hela ekonomin. Hur mycket som står att vinna vid en eventuell omfördelning av arbetslösheten är dock omtvistat, bl a beroende på att den underliggande teoretiska analysen bygger på många restriktiva antaganden. Man har i flera empiriska studier undersökt samband av phillipskurvetyp, bl a mellan nationell löneökningstakt och regional arbetslöshetsutbredning, dock utan att er-

hålla några entydiga resultat (se tex Holmlund [1978] och Tiller & Bednarzik [1983]).

Möjligheten att uppfylla regionala samsättningsmål och med vilka medel det bäst kan ske måste rimligen bedömas utifrån en föreställning om hur arbetslösheten uppstår. De synsätt som framskymtar i den allmänna debatten ger litet eller inget utrymme åt jämviktsteorier. De resultat jag redovisat ger å andra sidan anledning att tro att sådana teorier har ett stort förklaringsvärde. Om slutsatsen är riktig så har detta betydelsefulla implikationer för regionalekonomisk politik.

Arbetsmarknadspolitik

Trots massiva insatser på arbetsmarknadspolitikens område har de regionala arbetslöshetsskillnaderna bestått så gott som oförändrade under en mycket lång period. Detta förhållande är fullt tänkbart om man, som jag och McCormick gjort i vår studie, beaktar att vissa åtgärder inte bara minskar sannolikheten att hamna i öppen arbetslöshet utan också påverkar preferenserna för att bo i en viss region. En politik som på ett dylikt sätt påverkar arbetskraftsutbudet i en region kan naturligtvis ändå vara motiverad, särskilt om det finns gynnsamma *externaliteter* förknippade med åtgärderna. Med externaliteter menas välfärdseffekter för personer som inte är direkt involverade i programmen, en fråga som berörs närmare nedan.⁹

Rörlighetsstimulanser till arbetslösa,

⁹ Se den klagörande policydiskussionen i Jackman m fl [1991] som, i motsats till många andra som analyserat regional arbetsmarknadspolitik, tex Begg [1990], antar att programmen kan ha konsekvenser för flyttningsbenägenheten. De eventuella effekterna på *nationell* arbetslöshetsnivå och loneökningstakt har nyligen debatterats flitigt i Sverige, se *Ekonomisk Debatt* temanummer om arbetslösheten, nr 4, 1991.

dvs Rehn-Meidners ursprungliga recept för arbetsmarknadspolitiken, påverkar arbetskraftsutbudet i riktning bort från den arbetslöshetsdrabbade regionen och kan därför vara effektivare än selektivt efterfrågepåverkande åtgärder. Till rörlighetsstimulansernas förmån talar även det faktum att anpassningshastigheten till ett nytt jämviktsläge efter en efterfrågechock i praktiken ofta är mycket låg. Pissarides & McMaster [1990] uppskattar i en brittisk studie att det tar hela 20 år innan mellanregionala flyttningar utjämnat arbetslöshetsskillnaderna, givet att inga nya chocker inträffar. Med finska data som underlag når Eriksson [1986] slutsatsen att det tar 10 år innan anpassningen är avklarad. En positiv extern effekt som följd av rörlighetsstimulanser är att konkurrensen om jobben minskar för dem som är kvar i regionen. En tänkbar negativ externalitet är välfärdsminskningar pga en alltför stor geografisk befolkningskoncentration i expansiva storstadsområden, exempelvis genom ökad miljöförstöring, trängsel, brottslighet, skilsmässor m.m.

Arbetsmarknadsutbildning syftar till att påverka utbudet genom att befrämja geografisk och yrkesmässig rörlighet, men är också en efterfrågepåverkande åtgärd. Utbildningen kan förbättra den lokala konkurrenskraften, eftersom även regioner med hög arbetslöshet ofta har brist på yrkesutbildad arbetskraft. Beredskapsarbeten framstår däremot som mer problematiska. Deltagarna består till stor del av ungdomar – en lätttrörlig grupp – som annars i hög grad skulle ha skaffat jobb på annan ort. Sannolikt har beredskapsarbeten större arbetslöshetsreducerande potential i ett låglönelän som Jämtland än i ett höglönelän som Norrbotten. Man bör dock beakta att beredskapsarbetena kan förhindra permanent utslagning från arbetsmarknaden och därmed sammanhängande depreciering av såväl kunskapskapital som anpassningsförmåga till arbetslivet.

De genomsnittliga arbetslöshetstiderna

i skogslänen i förhållande till dem i övriga landet har minskat kraftigt sedan början av 1970-talet. Den högre arbetslösheten i skogslänen beror enligt senaste tillgängliga statistik helt på en större sannolikhet att bli arbetslös.¹⁰ Den relativa förkortningen av arbetslöshetstiderna kan i huvudsak ha två orsaker – större insatser av arbetsmarknadsprogram eller större benägenhet bland arbetslösa att lämna den lokala arbetskraften, exempelvis genom förtidspensionering eller flyttning. Har måhända programmén resulterat i en minskning av arbetslöshetstiderna, men samtidigt en ökning av sannolikheten att bli arbetslös?

Det kan således finnas stora skillnader vad beträffar effekterna på arbetslösheten mellan olika typer av åtgärder, beroende bl a på hur nyttan av att bo i regionen påverkas. Vidare kan samma typ av program få olikartade effekter beroende på i vilken omgivning de sätts in. En tentativ slutsats är att även om olika arbetsmarknadsprogram kan bidra till att den *aggregerade* arbetslöshetsnivån hålls på en låg nivå, så verkar det vara oklart i vilken utsträckning man kan utnyttja dem som medel för att påverka den regionala *fördelningen* av arbetslösheten på ett tillfredsställande sätt. Helt klart är i varje fall att analysen väcker nya frågor och pekar på behovet av mer forskning.

Lönepolitik

Den fackliga lönepolitikens strävan efter löneutjämning har sannolikt haft effekter på den regionala arbetslösheten. Särskilt skogslänen kan ha drabbats hårdare än vad som annars skulle ha varit fallet. Vid den senaste LO-kongressen slogs det fast att man inte tänker överge de lönepoli-

¹⁰ Enligt SCB var de genomsnittliga arbetslöshetstiderna 1971 lika långa i skogslänen som i övriga Sverige (14 resp 13 veckor), medan de 1986 var lägre i skogslänen (16 resp 20 veckor).

tiska ambitionerna. Men bör de fackliga löneförhandlingarna bortse från de regionala skillnader i levnadsomkostnader som uppenbarligen är en realitet? Frånsett att det finns rättviseargument som talar för att ta hänsyn till sådana skillnader, så tycks vår studie också visa att låga huspriser leder till högre arbetslöshet. Studien avser enbart perioden 1968–85, men utvecklingen därefter, vilken inneburit en kraftig prisförskjutning till Stockholms nackdel (se *Figur 4*), är oroväckande. Det är svårt att tro att ett relativprisfall av en sådan dignitet inte skulle ha stora arbetslöshetsförstärkande återverkningar på flyttningsbeteendet, särskilt mot bakgrund av att lönerelationerna under motsvarande period varit oförändrade.

Regionalt differentierade löneavtal skulle kunna lindra problemet. Sådana har faktiskt förekommit tidigare, bl a mellan LO och SAF. För LO-SAFs del avskaffades de i samband med 1975 års centrala uppgörelse.¹¹ Man gjorde fram till dess en relativt grov indelning av landet i sk löneregioner, där vissa områden fick ett lönepåslag. Såvitt jag kunnat utröna avvecklades systemet med motiveringen att det inte längre förelåg några skillnader i levnadsomkostnader, vilket rimmar illa med resultaten som redovisats här. Ett återinförande av löneregioner i någon form skulle innebära en möjlighet att inom ramen för centrala eller förbundsvisa avtal få till stånd en större regional löneflexibilitet. Annars är det fara värt att de regionala arbetslöshetsskillnaderna blir ännu större i framtiden.

Referenser

- Begg, I, [1990], "Training as an Instrument of Regional Policy: The New Panacea?". *Regional Studies*, vol 24, s 357–363.
- Blomquist, G C, Berger, M C & Hoehn, J P, [1988], "New Estimates of Quality of Life in Urban Areas". *American Economic Review*, vol 78, s 89–107.
- Eriksson, T, [1986], "Migration and Regional Unemployment and Wage Differentials – Some Empirical Evidence from Finland". Stencil. Nationalekonomiska institutionen, Åbo akademi.
- Evans, A W, [1990], "The Assumption of Equilibrium in the Analysis of Migration and Interregional Differences: A Review of Some Recent Research". *Journal of Regional Science*, vol 30, s 515–531.
- Hall, R E, [1970], "Why is the Unemployment Rate so High at Full Employment?". *Brookings Papers on Economic Activity*, vol 1, s 369–410.
- Hall, R E, [1972], "Turnover in the Labor Force". *Brookings Papers on Economic Activity*, vol 3, s 709–764.
- Holmlund, B, [1978], "Arbetslöshet och lönebildning i ett regionalt perspektiv". I SOU 1978:60, *Arbetsmarknadspolitik i förändring*. Betänkande av Expertgruppen för utredningsverksamhet i arbetsmarknadsfrågor (EFA).
- Holzer, H J, [1991], "Employment, Unemployment and Demand Shifts in Local Labor Markets". *Review of Economics and Statistics*, vol 73, s 25–32.
- Hughes, G & McCormick, B, [1981], "Do Council Housing Policies Reduce Migration between Regions?". *Economic Journal*, vol 91, s 919–937.
- Hughes, G & McCormick, B, [1987], "Housing Markets, Unemployment and Labour Market Flexibility in the UK". *European Economic Review*, vol 31, s 615–645.
- Jackman, R, Layard, R & Savouri, S, [1991], "Mismatch: A Framework for Thought". I Padoa Schioppa, F (red), *Mismatch and Labour Mobility*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Kendall, M G & Gibbons, J D, [1990], *Rank Correlation Methods*. Edward Arnold, London.
- LO, [1986], *De centrala överenskommelserna mellan LO och SAF 1952–1987*. Landsorga-

¹¹ Se LO [1986, s 121].

- nisationen i Sverige, Stockholm.
- Marston, ST, [1985], "Two Views of the Geographic Distribution of Unemployment". *Quarterly Journal of Economics*, vol 100, s 57-79.
- Nilsson, C, [1989], "Lönepolitik och regional balans". Forskningsrapport nr 28. FIEF, Stockholm.
- OECD, [1989], *Employment Outlook*. OECD, Paris.
- Pissarides, CA & McMaster, I, [1990], "Regional Migration, Wages and Unemployment: Empirical Evidence and Implications for Policy". *Oxford Economic Papers*, vol 42, s 812-831.
- Reza, AM, [1978], "Geographical Differences in Earnings and Unemployment Rates". *Review of Economics and Statistics*, vol 60, s 201-208.
- Roback, J, [1982], "Wages, Rents and the Quality of Life". *Journal of Political Economy*, vol 90, s 1257-1278.
- Roback, J, [1988], "Wages, Rents, and Amenities: Differences among Workers and Regions". *Economic Inquiry*, vol 26, s 23-41.
- Rosen, S, [1979], "Wage-based Indexes of Urban Quality of Life". I Mieszkowski, P & Straszheim, M (red), *Current Issues in Urban Economics*. Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Skedinger, P, [1991], *Essays on Wage Formation, Employment, and Unemployment*. Akademisk avhandling. Nationalekonomiska institutionen, Uppsala Universitet.
- Smith, A, [1970], *The Wealth of Nations*. Penguin Books, Harmondsworth. Ursprungligen publicerad 1776.
- Tiller, RB & Bednarzik, RW, [1983], "The Behavior of Regional Unemployment Rates over Time: Effects on Dispersion and National Unemployment". *Journal of Regional Science*, vol 23, s 479-499.